

سؤال کننده وارد شده و شما نیز به نمونه‌ای از این موضوع اشاره کردید. آیا این اعمال فشارها بیشتر از جانب خود دولت حامیان دولت در مجلس بود؟

از دو جهت، به امضاکنندگان فشار وارد می‌شد. هم از طرف دولت، یعنی معاونت پارلمانی رییس‌جمهوری و معاونین وزرا که در مجلس رفت و آمد می‌کنند و استانداران و فرمانداران که بعضاً فشارهای عجیبی برای بازپس‌گیری امضاها وارد می‌کردند. در بعضی از موارد که برای من نقل می‌کردند، در طول این چند ماه کارهای عجیب و غریبی صورت می‌گرفت تا نماینده سؤال خود را پس بگیرد. مثلاً نماینده‌ای را به متوقف کردن پرونده‌های عمرانی حوزه انتخابیه‌اش تهدید می‌کردند. البته اخیراً، با توجه به ارجاع طرح به کمیسیون‌ها این فشارها کمتر شده است. بعضی اعضای هیأت‌رییسه مجلس هم برای پس گرفتن امضاها، به نمایندگان فشار می‌ورند.

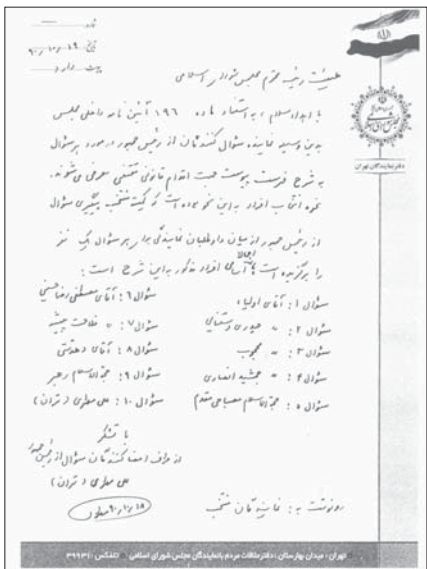
دلیل بیشتر کسائی که این طرح را امضا نکردند چه بود؟ مثلاً برخی از منتقدان دولت در مجلس، نظیر آقای توکل‌ی با این طرح همراهی نکردند.

کسائی که طرح سؤال از رییس‌جمهوری را امضا نکرده‌اند چهار دسته‌اند: اول، حامیان متعصب دولت کسه این سؤال را به نوعی تصفیف دولت می‌دانستند و طبیعتاً آن را امضا نکردند حتی من با اعضای شاخص این گروه، نظیر آقای حسینیان صحبت کردم. این‌ها می‌گفتند که سؤالات خوبی است و سؤال ما هم هست، اما اوضاع موجود برای این کار مناسب نیست.

عده دیگر، نمایدگانی نظیر آقای توکل‌ی، نادران و باهنر بودند که اصل کار را قبول داشتند، ولی می‌گفتند به نتیجه نمی‌رسد؛ یعنی می‌گفتند دولت آنقدر فشار می‌آورد که نمی‌گذارند شما این کار را انجام دهید. برخی از این‌ها می‌گفتند راه‌های آسان‌تری مثل ماده ۲۳۳ هست که اصلاً نیاز به حضور رییس‌جمهوری هم ندارد. علاوه بر این، شما به رییس‌جمهوری یک ساعت وقت پاسخگوی می‌دهید و در مقابل نمایندگان فقط ۱۵ دقیقه برای طرح سؤال وقت دارند.

دسته سوم نیز با اصل سؤال موافق بودند؛ ولی می‌گفتند ممکن است ایشان بیایند و حرف‌هایی بزنند که به صلاح نظام و کشور نیست، بنابراین مانند آن مناظره بگویید ۵۰ تا ۱۰۰ نماینده‌ها مشکل مالی دارند یا با توجه به این که جلسه علنی است و برای مردم پیش می‌آید، باید به صلاح نیست.

دسته چهارم هم کسائی بودند که باز، اصل سؤال را قبول داشتند و می‌گفتند ما پشت سر شما هستیم، منتهای امضا نمی‌کنیم؛ چون در حوزه انتخابیه، دولت حساب ما را می‌رسد(بخشد)، در واقع، طرح سؤال از رییس‌جمهوری در مجلس مخالف ندارد و همان‌طور که گفتیم، حاربان سرخست دولت هم اصل سؤالات را این می‌دانند منتهی اوضاع کشور را بهانه می‌کنند.

من برای جمع کردن امضا با بیش از ۹۰ درصد نمایندگان صحبت کردم. وقتی که صحبت می‌کردم، می‌دیدم خیلی از آن‌ها مثل من فکر می‌کنند و همین حرف ما را می‌زنند و کار را تأیید می‌کردند. اوایل که فضا خیلی سنگین بود، برخی از نمایندگان می‌گفتند اگر ما این طرح را امضا کنیم دفتر ما را در شهرستان بهم می‌زنند یا در نماز جمعه علیه ما شعار می‌دهند یا شیشه‌های دفتر را می‌شکنند، یعنی رعبی میان نمایندگان وجود داشت. اما به تدریج و با افزایش تخلفات و خصوصاً بعد از خلع‌نشینی رییس‌جمهوری فضا بازتر شد و خیلی از نمایندگان هم به حرف من رسیدند.

از جمله طرح‌های طرح سؤال از رییس‌جمهوری، انتقاد از سیاست‌های فرهنگی دولت است. شما مشابهتی میان رویکرد فرهنگی این دولت و دولت اصلاحات می‌دیدید؟

همین‌طور است. به‌عنوان مثال، ما در آن دوره دربارہ مجوز دادن به بسیاری از فیلم‌ها انتقاد داشتیم یا دربارہ این که اصلاح‌طلبان در آژای‌های اجتماعیه به غرب گرایش داشتند یا اعتقادی به نظارت بر پوشش اسلامی در جامعه و به‌طور کلی وظیفه دولت در امر به معروف و نهی منکر است. از روی کار آمدن دولت احمدی‌نژاد با گذشتند یک‌کسال من متوجه شدم که تفکر ایشان مانند تفکر دولت اصلاحات است. بعدها که با آقای مشایبی آشنا شدیم، فهمیدیم که اساساً تپ و خشمی این‌ها همین‌طور است. یعنی قائل به آزادی‌های اجتماعی نظیر غربی‌ها هستند یا تر مکتب ایران که حرف خطرناکی است و

داخلی مجلس نرفتی؟

البته این فکر در میان نمایندگان مطرح بود و چون تا حالا سؤال از رییس‌جمهوری در مجلس مطرح نشده، خیلی متوجه این موضوع نبودند. ولی به‌طور کلی قانون‌گذار کاری کرده که سؤال از رییس‌جمهوری، مثل سایر وزرا آسان نباشد. شاید تا حدودی درست باشد.

به‌نظر می‌رسد که طرح سؤال از رییس‌جمهوری، به‌لحاظ پارازندگسی، آن‌گونه که درباره‌ی وزرا مطرح است، کارایی نداشته باشد؛ چراکه حتی اگر پس از سخنان رییس‌جمهوری، نمایندگان قانع هم نشوند اتفاقی نمی‌افتد؟

همین که رییس‌جمهوری به مجلس احضار می‌شود و به سؤال نمایندگان پاسخ می‌دهد، موجب اقتدار مجلس است و بسیاری از مسائل برای مردم و نمایندگان روشن خواهد شد. البته رییس‌جمهوری هم دیگر به آسانی جرأت نمی‌کند که بگوید فلان قانون را اجرا نمی‌کنم، چون می‌داند باید در مجلس توضیح بدهد. در واقع سؤال از رییس‌جمهوری جنبه بازدارندگی هم دارد.

ماده ۲۳۳ دقیقاً چه می‌گوید و آیا نمی‌تواند جایگزینی برای طرح سؤال از رییس‌جمهوری باشد؟

طبیعاً این ماده اگر ۱۰ نفر از نمایندگان در تیره عملکرد دولت و عدم رعایت شئونتان و یا این که امضای نمایندگان به حد نصاب رسید، با مشکل دیگری مواجه شدیم و آن مقاومت هیأت‌رییسه در برابر این طرح بود. از این پس، فشارها از طرف خود نمایندگان دولت و هم هیأت‌رییسه و این موضوع موجب استغای بنده شد.

از میان هیأت‌رییسه، آقای لاریجانی هم مخالف بود؟

در هیأت‌رییسه، آقای لاریجانی همراهی نمی‌کرد و آقای باهنر هم همراهی نمی‌کرد؛ اما برخلاف دفعه پیش کارشکنی نکرد. به هر حال مخالف به جریان افتادن این طرح بودند و لاقول مرده بودند. اما ما طرح را راجدی گرفتیم و در نهایت به جریان افتاد. این پیگیری باعث شد برای خیلی از نمایندگان روشن شود که سؤال از رییس‌جمهوری موضوع ترسناکی نیست و در نهایت برای کشور مفید است.

در حال حاضر طرح سؤال از رییس‌جمهوری، دقیقاً، در چه مرحله‌ای است؟

طرح الان به شدت کمیسیون ارجاع شده که عبارتند از کمیسیون‌های عمران، اقتصاد، برنامه و بودجه، امنیت ملی و سیاست خارجی، اصل ۹۰ و فرهنگی. هر شش کمیسیون نامه درخواست حضور نماینده رییس‌جمهوری را فرستاده‌اند و قاعدتاً در دستور کار هفته آینده آن‌ها خواهد بود.

با توجه به این که در وقت حضور رییس‌جمهوری و نظیر آن طرحی که برای نمایندگان اختصاص داده می‌شود، نوعی بی‌عدالتی وجود دارد، چرا به‌شما همساز تغییر آیین‌نامه

پاسخ گویی یا انتقام گیری؟

نگاهی به فراز و فرود طرح سؤال از رئیس‌جمهوری

مصطفی کریمی

در تقسیم‌بندی نظام‌های سیاسی، هم در میان نظریه‌پردازان غربی و هم در میان نظریه‌پردازان اسلامی تقسیم‌بندی‌های متفاوتی وجود دارد. طبق تعریف دولت (دولت - ملت بعد از ۱۶۴۸ م به تعبیر وستفالیایی) واحدی سیاسی است که دارای استقلال و حاکمیت، قلمرو، جمعیت و حکومت است. در دوران، مدرن دولت - ملتها جایگزین امپراتوری‌ها و نظام‌های سنتی شده‌اند. بر همین اساس و با توجه به این نکته که دولت ملتها بازیگران اصلی در صحنه بین‌المللی هستند، رییس‌دولت - ملت یا رییس‌کشور مظهر وحدت و هویت ملی و حل‌کننده اختلافات در داخل مرزهای کشور است. رییس‌حکومت (سازو کار اجرایی حاکمیت)، در واقع، رییس‌قوه مجریه است و ریاست هیأت دولت را بر عهده دارد. بر همین اساس، یکی از تقسیم‌بندی‌های اصلی در گونه‌شناسی نظام‌های سیاسی، تقسیم‌بندی این نظام‌ها به نظام‌های سیاسی ریاستی و پارلمانی است. این تقسیم‌بندی بر پایه تقسیم‌بندی مونتهسکیو از تفکیک قوا قرار دارد. بر پایه تفصیر مونتهسکیو، قدرت هابتی فسادآور است و برای ایجاد تعادل و جلوگیری از تمرکز قدرت، باید نهادی مستقلی از قانون‌گذاری و اجرا و نظارت، در ساختارهای نمایندگان از رییس‌جمهوری در سؤال در صحن علنی اعلام وصول می‌شود و از آن تاریخ رییس‌جمهوری، حاکمتر ظرف یک ماه، باید در صحن علنی مجلس حاضر شود. به این ترتیب، این حضور خونی می‌تواند قبل از انتخابات صورت گیرد.

طراحان سؤال از رییس‌جمهوری مدعی هستند که در این طرح بحث تقابل مطرح نیست؛ بلکه قانون اجرا نشده و نمایندگان خواستار آزادی‌خواه‌ترین دولت در این خصوص هستند و این که نباید ارائه این طرح را سیاسی تلقی کرد؛ اما مخالفان این طرح که اکثر آن‌ها را دولتی‌ها تشکیل می‌دهند با سیاسی دانستن این طرح، آن را در جهت انتقام‌گیری از رییس‌جمهوری می‌دانند.

هیأت دولت/قوه مجریه آمریکا نظام‌های ریاستی به‌صورت جمهوری اداره می‌شوند. در این نظام‌ها بین قوا تفکیک وجود دارد و قوه مجریه تا حدت مستقل از قوه مقننه است. در قانون اساسی ایران هم علی‌رغم نظام ریاستی، مجلس دارای اختیارات زیادی است و اختیارات نظری آن در دولت دارد. اما در مقابل، دولت برآمده از مجلس نیست و در مقابل قوا، باید نهادی سیاسی-موزاری متوازن قرار گیرد. در ساختارهای نمایندگان از رییس‌جمهوری در سؤال در صحن علنی اعلام وصول می‌شود و از آن تاریخ رییس‌جمهوری، حاکمتر ظرف یک ماه، باید در صحن علنی مجلس حاضر شود. به این ترتیب، این حضور خونی می‌تواند قبل از انتخابات صورت گیرد.

همین‌طور است و رییس‌کشور مظهر وحدت و هویت ملی و حل‌کننده اختلافات در داخل مرزهای کشور است. رییس‌حکومت (سازو کار اجرایی حاکمیت)، در واقع، رییس‌قوه مجریه است و ریاست هیأت دولت را بر عهده دارد. بر همین اساس، یکی از تقسیم‌بندی‌های اصلی در گونه‌شناسی نظام‌های سیاسی، تقسیم‌بندی این نظام‌ها به نظام‌های سیاسی ریاستی و پارلمانی است. این تقسیم‌بندی بر پایه تقسیم‌بندی مونتهسکیو از تفکیک قوا قرار دارد. بر پایه تفصیر مونتهسکیو، قدرت هابتی فسادآور است و برای ایجاد تعادل و جلوگیری از تمرکز قدرت، باید نهادی مستقلی از قانون‌گذاری و اجرا و نظارت، در ساختارهای نمایندگان از رییس‌جمهوری در سؤال در صحن علنی اعلام وصول می‌شود و از آن تاریخ رییس‌جمهوری، حاکمتر ظرف یک ماه، باید در صحن علنی مجلس حاضر شود. به این ترتیب، این حضور خونی می‌تواند قبل از انتخابات صورت گیرد.

روش مطرح شدن سؤال از رئیس‌جمهوری در صحن عادلانه نیست

در نظام ریاستی یک رکنی خواهد بود و رییس‌جمهوری، رییس‌قوه مجریه محسوب می‌شود. عزل و نصب وزیران توسط رییس‌جمهوری هم ممکن است و وزیران، در این مدل چه رییس‌جمهوری و چه شاه (ملکه) دارای قدرت اجرایی زیاد نیست. به نوعی، نقش حفظ وحدت ملی و حل برخی تعارضات را دارد و عمدتاً وجهه مسیلمیک دارد. برای مثال می‌توان از ملکه انگلیس نام برد. اما در این گونه نظام‌های سیاسی، نخست‌وزیر یا صدر اعظم دارای قدرت اصلی است و عمدتاً رهبر حزب پیروز در انتخابات پارلمانی است. ما با دو گونه نظام پارلمانی روبه‌رو هستیم؛ ۱- مشروطه سلطنتی (انگلسان، ژاپن و نروژ) ۲- جمهوری یا نظام پارلمانی (هند و ترکیه). در این گونه مدل‌ها قوه مجریه بر آمده از دل قوه مقننه است.

البته نظام ریاستی یا پارلمانی، به‌معنای تحقق داشتن مدرسه‌الاری درون کشور نیست. بسیاری از رژیم‌های ریاستی به دام استبداد افتاده‌اند. برای مثال، مصر در دوران حسینی مبارک با عراق در دوران صدام حسین، دارای ارکان ریاست‌جمهوری، نخست‌وزیری و حتی پارلمان بودند. اما رییس‌جمهوری (دولت - ملت) با افزایش اختیارات خود تمامی این نهادها را تا آنکه می‌کرد و کشور را به‌سمت خودکامگی می‌کشاند.

همچنین نظام‌های پارلمانی را نیز می‌توان به شکل استبدادی اداره کرد. پس از انقلاب مشروطه و تصویب قانون اساسی مشروطه، قرار بود شاه ایران دارای اختیارات اجرایی و حکومتی نباشد و فقط سلطنت کند و مجلس شورای ملی، به‌عنوان نماد اراده ملت، نخست‌وزیر را انتخاب کرده و شاه، به‌عنوان رییس‌کشور، او را منصوب کند. اما، عملاً، در دوران رضاشاه و محمدرضا شاه، رییس‌کشور (دولت - ملت) یعنی شاه، دارای قدرت اصلی و سیاسی کشور بود و

طراحان سؤال از رییس‌جمهوری مدعی هستند که در این طرح بحث تقابل مطرح نیست؛ بلکه قانون اجرا نشده و نمایندگان خواستار آزادی‌خواه‌ترین دولت در این خصوص هستند و این که نباید ارائه این طرح را سیاسی تلقی کرد؛ اما مخالفان این طرح که اکثر آن‌ها را دولتی‌ها تشکیل می‌دهند با سیاسی دانستن این طرح، آن را در جهت انتقام‌گیری از رییس‌جمهوری می‌دانند.

هیأت دولت/قوه مجریه آمریکا نظام‌های ریاستی به‌صورت جمهوری اداره می‌شوند. در این نظام‌ها بین قوا تفکیک وجود دارد و قوه مجریه تا حدت مستقل از قوه مقننه است. در قانون اساسی ایران هم علی‌رغم نظام ریاستی، مجلس دارای اختیارات زیادی است و اختیارات نظری آن در دولت دارد. اما در مقابل، دولت برآمده از مجلس نیست و در مقابل قوا، باید نهادی سیاسی-موزاری متوازن قرار گیرد. در ساختارهای نمایندگان از رییس‌جمهوری در سؤال در صحن علنی اعلام وصول می‌شود و از آن تاریخ رییس‌جمهوری، حاکمتر ظرف یک ماه، باید در صحن علنی مجلس حاضر شود. به این ترتیب، این حضور خونی می‌تواند قبل از انتخابات صورت گیرد.